

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci maloletého dieťaťa **E. M.**, narodeného X., bývajúceho v súčasnosti v H., zastúpeného kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Piešťany – pracovisko Hlohovec, Jarmočná č. 3, matky **V. M.**, bývajúcej v H., zastúpenej F., s.r.o. so sídlom v B., 4, IČO: X., a otca **A. M.**, bývajúceho v S., zastúpeného S. advokátska kancelária s.r.o., so sídlom v B., IČO: X., **o nariadenie návratu dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 1 P 284/2012, o dovolaní otca proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 2. decembra 2014 sp. zn. 11 CoP 356/2014, takto

r o z h o d o l :

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 2. decembra 2014 sp. zn. 11 CoP 356/2014 **z r u š u j e** a vec vracia Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava I uznesením z 3. júna 2013 č.k. 1 P 284/2012-872 nariadil návrat dieťaťa do Talianskej republiky, krajiny jeho obvyklého pobytu; otcovi a štátu nepriznal náhradu trov konania. V odôvodnení poukázal na výsledky vykonaného dokazovania, ktorými mal preukázané, že krajinou obvyklého pobytu dieťaťa na základe poslednej dohody rodičov je Talianska republika. Matka 13. augusta 2012 protiprávne premiestnila maloletého na územie Slovenskej republiky, čím porušila opatrovnícke právo otca k ich dieťaťu. Vzhľadom na to, že vzťahy medzi rodičmi neboli harmonické a otec s matkou sú v rozvodovom (separačnom) konaní, boli už v čase pred premiestnením dieťaťa činné príslušné orgány Talianskej republiky, ktoré v rámci svojej právomoci uskutočnili celý rad právnych opatrení dočasnej povahy. V rámci týchto opatrení okrem iného uložili otcovi povinnosť opustiť vtedajšiu spoločnú domácnosť ako súčasť separačného konania, dieťa zverili predbežne do osobnej starostlivosti matky, upravili styk otca s dieťaťom, otcovi

stanovili vyživovaciú povinnosť voči dieťaťu, matke uložili zákaz premiestniť dieťa bez súhlasu otca mimo územia Talianskej republiky, dieťaťu ustanovili opatrovníka, rodinnému a poradenskému centru uložili povinnosť napomáhať rodičom a dieťaťu. Preukázané bolo, že otec ako vhodné opatrenie pre zabezpečenie návratu dieťaťa obstaral a uhradil prepravu matky s dieťaťom do miesta obvyklého pobytu dieťaťa a matke poukázal 2 700 € ako výživné pre ňu po jej návrate do Talianskej republiky. Otec tiež zabezpečil matke a dieťaťu prenájom zariadeného dvojizbového bytu s kúpeľňou a kuchynským kútom na obdobie od 1. mája 2013 do 30. apríla 2014 a zároveň preukázal zaplatenie nájomného (3 000 €) na 6 mesiacov vopred. Vykonaným dokazovaním bolo preukázané, že otec sa s protiprávnym premiestnením dieťaťa nezmieril a podľa Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (publikovaného oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky pod č. 119/2001 Z.z. – ďalej len „Haagsky dohovor“) požiadal o nariadenie okamžitého návratu dieťaťa do Talianskej republiky. Súd prvého stupňa zdôraznil, že úprava rodičovských práv otca a matky k dieťaťu, je predmetom konania a dokazovania súdnych orgánov Talianskej republiky. Podčiarkol, že tak Haagsky dohovor, ako aj Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (ďalej len „Nariadenie“) vychádzajú zo zásady, že je v najlepšom záujme dieťaťa (okrem výnimiek vyplývajúcich z čl. 13 a 20 Haagskeho dohovoru a čl. 11 ods. 4 Nariadenia), aby sa vrátilo do krajiny obvyklého pobytu. Skutočnosť, že matka nerešpektovala opatrenie súdu o zákaze vycestovania a je proti nej vedené trestné konanie, nemá z tohto hľadiska určujúci význam, pretože záujem dieťaťa je primárny. Tvrdenia matky o psychickom a fyzickom násilí otca považoval súd prvého stupňa za nepreukázané. So zreteľom na opatrenia prijaté otcom a orgánmi Talianskej republiky dospel k záveru, že do budúca je dieťaťu zabezpečená primeraná ochrana. O trovách štátu rozhodol podľa § 148 ods. 1 O.s.p.; otcovi nepriznal náhradu trov konania.

Na odvolanie matky Krajský súd v Bratislave uznesením z 26. novembra 2013 sp. zn. 11 CoP 442/2013 napadnuté uznesenie zmenil podľa § 220 O.s.p. tak, že návrat dieťaťa nenariadil. Na rozdiel od súdu prvého stupňa mal preukázané násilie otca a tiež nepriaznivé pomery, v ktorých sa matka nachádzala počas svojho pobytu v Talianskej republike. Dospel k názoru, že nariadenie návratu dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu by preň znamenalo nebezpečenstvo fyzickej alebo duševnej ujmy, lebo by sa muselo vrátiť bez matky, ktorej tam hrozia reštrikcie a nie je zabezpečená jej beztrietnosť. Návrat dieťaťa

spojený s jeho odlúčením od matky by bol v rozpore so záujmom dieťaťa. Podľa názoru odvolacieho súdu neboli v danom prípade prijaté také dostatočne účinné opatrenia, ktoré by znamenali možnosť beztriestného návratu matky spoločne s dieťaťom do Talianskej republiky. Nebolo preukázané ani to, že v Talianskej republike sú pre matku a dieťa zabezpečené vyhovujúce sociálne podmienky.

Proti uvedenému uzneseniu odvolacieho súdu podal otec dovolanie. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací uznesením z 21. júla 2014 sp. zn. 3 Cdo 39/2014 napadnuté uznesenie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. V odôvodnení konštatoval, že odvolací súd formálne považoval prvostupňové skutkové zistenia za úplné a správne, z materiálneho hľadiska ale rozhodol na podklade odlišných skutkových zistení, ku ktorým neprípustne dospel bez toho, aby sám zopakoval alebo doplnil dokazovanie. Navyše, napadnuté uznesenie odvolacieho súdu nie je dostatočne odôvodnené. Pokiaľ totiž aj odvolací súd za najlepší záujem dieťaťa považoval jeho návrat do krajiny obvyklého pobytu, mal primerane vysvetliť, akou úvahou sa riadil, keď napriek tomu favorizoval záujem matky a rozhodol o nenariadení návratu dieťaťa do Talianskej republiky. Zo spisu pritom predbežne nevyplýva, že by matke hrozili „reštrikcie“ takej povahy, ktoré by nevyhnutne viedli k jej odlúčeniu od dieťaťa, prípadne dieťa vystavili fyzickej alebo duševnej ujme. Odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia nevysvetlil ani to, na podklade čoho dospel k záverom o nezabezpečení primeraných podmienok pre dôstojný život dieťaťa a o neprijatí účinných opatrení pre jeho návrat do Talianskej republiky.

Krajský súd v Bratislave, ktorému bola vec vrátená na ďalšie konanie, uznesením z 2. decembra 2014 sp. zn. 11 CoP 356/2014 odvolaním napadnuté uznesenie súdu prvého stupňa zmenil tak, že návrat dieťaťa nenariadil; žiadnemu z účastníkov konania nepriznal náhradu trov konania. Uviedol, že na odvolacom pojednávaní doplnil dokazovanie za účelom zistenia najlepšieho záujmu dieťaťa a tiež zabezpečenia primeraných opatrení na ochranu dieťaťa po jeho návrate (§ 11 ods. 4 Nariadenia). Z rozhodnutia súdu v Ascoli Piceno zo 6. júna 2014 č. 1394/11 (právoplatného 14. októbra 2014) o súdnej rozluke manželov odvolací súd zistil, že spoločný byt manželov bol prisúdený otcovi, ktorý v ňom bude bývať spoločne so synom. Dieťa bolo zverené do opateru sociálnych služieb mesta S. s tým, že bude žiť u otca, matka ho môže navštevovať a je povinná platiť výživné na dieťa vo výške 450 € mesačne. Predmetné rozhodnutie konštatuje nezhody medzi rodičmi, ktoré sa vystupňovali po

neoprávnenom premiestnení dieťaťa matkou. Nezrelý postoj oboch rodičov viedol súd Talianskej republiky k tomu, že dieťa nezveril niektorému z rodičov, ale do starostlivosti sociálnych služieb mesta S.. Námietku matky, že obvyklým pobytom dieťaťa bola Slovenská republika, nepovažoval odvolací súd za opodstatnenú; skutočnosti, na ktoré matka pri tom poukazovala, totiž zo spisu nevyplývajú. Primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate posudzoval odvolací súd podľa rozhodnutia o rozluke manželstva. Návrh otca na doplnenie dokazovania na zisťovanie sociálnej situácie v Taliansku zamietol. Rozhodnutie súdu v Ascoli Piceno zo 6. júna 2014 podľa názoru odvolacieho súdu nenasvedčuje tomu, že by v Talianskej republike boli prijaté primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate. Poukázal tiež na správu o šetrení pomerov dieťaťa na Slovensku, stanovisko kolízneho opatrovníka a správu Pracoviska klinickej psychológie v Hlohovci. Zdôraznil, že dieťa od svojich dvoch rokov žije na Slovensku, kde sa učilo rozprávať, za svoj materinský jazyk považuje slovenský jazyk, iný neovláda, za svoj domov považuje bydlisko matky, keďže iný domov nepozná, v tuzemsku je začlenené do materskej školy, má tu väzby na kamarátov a príbuzných. Je veselý, komunikatívne a na Slovensku sa cíti dobre. I keď tento stav je dôsledkom konania matky, ktoré má znaky medzinárodného únosu dieťaťa a spĺňa podmienky uvedené v článku 1 a 3 Haagskeho dohovoru na nariadenie návratu dieťaťa, podľa názoru odvolacieho súdu ide v danej veci o výnimočný prípad v zmysle čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru, v ktorom súd nenariadi návrat dieťaťa. So zreteľom na to, že dieťa sa na Slovensku adaptovalo na nové prostredie a že v Taliansku by malo bývať odlúčené od matky (ktorá nemá zabezpečené bývanie na inom mieste), ako aj s prihliadnutím na preukázanú naviazanosť dieťaťa na matku odvolací súd konštatoval, že navrátenie dieťaťa do miesta obvyklého pobytu by bolo spojené s vážnym rizikom pre jeho ďalší vývoj, predstavovalo by hrozbu vystavenia dieťaťa fyzickej alebo duševnej ujme a mohlo by ho dostať do neznesiteľnej situácie. Odvolací súd upustil od výsluchu dieťaťa, ktoré vzhľadom na vek a rozumovú vyspelosť sa k veci nevedelo vyjadriť. Matka nemá v Talianskej republike zamestnanie, teda by nemala prostriedky na úhradu svojich potrieb ani na úhradu výživného voči dieťaťu. Jej bývanie v domove pre slobodné matky by bolo nedôstojné. Odvolaciemu súdu sa spornou javila aj jej beztretnosť, lebo sa nemožno uspokojiť so samotným tvrdením, že v Talianskej republike matke hrozí len podmienené odsúdenie. Možnosť beztretného návratu matky spoločne s dieťaťom nebola preukázaná.

Proti tomuto uzneseniu odvolacieho súdu podal otec dovolanie s tým, že je prípustné podľa § 239 ods. 1 O.s.p. a opodstatnené vzhľadom na nesprávnosti, ktorých sa dopustil odvolací súd. Ani po zrušení jeho skoršieho rozhodnutia dovolacím súdom totiž odvolací súd neobstaral náležité skutkové podklady pre zistenie aktuálnych sociálnych podmienok významných pre rozhodnutie o nariadení návratu dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu. Odvolací súd v odôvodnení napadnutého uznesenia náležite nevysvetlil, konkrétne prečo nepovažoval opatrenia prijaté otcom a orgánmi Talianskej republiky za primerané pre pokojný návrat dieťaťa. Otec zdôraznil, že rozhodnutím o odluke nebol vyslovený zákaz kontaktov matky a dieťaťa a ani nebolo konštatované, že by v spojitosti s neukončeným trestným konaním bola obmedzená osobná sloboda matky. Odvolací súd pri skúmaní situácie, v ktorej sa nachádza dieťa, nevykonal dokazovanie posudkom znalca z odboru detskej klinickej psychológie a úplne prehliadol závery vyjadrené v znaleckom posudku D. z 12. februára 2012. Pokiaľ mal za to, že dosiaľ prijaté opatrenia nie sú postačujúce, mal doplniť dokazovanie a od príslušných úradov Talianskej republiky obstarat' objektívne a aktuálne informácie o sociálnych a materiálnych podmienkach návratu dieťaťa tak, ako to na odvolacom pojednávaní navrhol otec. Odvolací súd ale tento jeho návrh zamietol. Odvolací súd svojim konaním a rozhodovaním porušil nielen ustanovenia Nariadenia, ale aj Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý bol publikovaný oznámením č. 104/1991 Zb. (ďalej len „Dohovor“). Konanie súdov je v danej veci neprimerane zdĺhavé, presahuje dva roky (teda zďaleka nerešpektuje šesťtýždňovú lehotu v zmysle čl. 11 ods. 3 Nariadenia), výrazne zhoršuje situáciu otca a sťažuje prirodzený vzťah dieťaťa k otcovi. Zopakoval, že splnil všetky súdom stanovené primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate do Talianskej republiky; to, napokon, potvrdila aj správa súdu Talianskej republiky zo 6. mája 2013. Zo všetkých uvedených dôvodov žiadal, aby dovolací súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Matka vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že skutočnosti, ktoré uvádza otec v dovolaní, už boli posúdené súdmi. Otec bezdôvodne namieta, že odvolací súd nevykonal náležité dokazovanie. Navyše, súd nie je povinný vykonať všetky dôkazy navrhované účastníkom konania. Tvrdenie, že matka bráni v kontaktoch dieťaťa s otcom, je nepravdivé; nie je pravda ani to, že očierňuje otca v očiach dieťaťa. Matke dosiaľ nebolo riadne doručené žiadne rozhodnutie súdu alebo iného orgánu Talianskej republiky, tieto rozhodnutia preto nemožno považovať za uznané a vykonateľné na území Slovenskej republiky. Otec si v dovolaní protirečí, lebo na jednej strane sa domáha zohľadnenia znaleckého posudku z roku 2012,

na druhej strane ale tiež rozhodnutia súdu Talianskej republiky, ktoré je však založené na diametrálne odlišných záveroch. Posúdiť, či sú zabezpečené primerané opatrenia pre ochranu dieťaťa po návrate, je v kompetencii súdu rozhodujúceho o návrate, teda nie v kompetencii súdu Talianskej republiky. Odvolací súd v danom prípade zistil všetky relevantné skutočnosti a dospel k správneému záveru, že návrat dieťaťa do Talianskej republiky by bol v rozpore s jeho najlepším záujmom. Žiadala preto dovolanie zamietnuť.

Kolízny opatrovník sa k dovolaniu písomne nevyjadril.

Vyjadrenie matky k dovolaniu bolo otcovi doručené.

Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpený v súlade s § 241 ods. 1 O.s.p., proti uzneseniu odvolacieho súdu, proti ktorému je dovolanie prípustné (§ 239 ods. 1 písm. a/ O.s.p.), preskúmal napadnuté rozhodnutie v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 3 O.s.p.) dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutie treba zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.).

Procesné vady konania v zmysle § 237 ods. 1 O.s.p. neboli v dovolaní namietané. So zreteľom na § 242 ods. 1 O.s.p. najvyšší súd skúmal, či nedošlo k týmto vadám; v konaní o dovolaní ale ich existencia nevyšla najavo.

V ďalšom dovolací súd, rovnako so zreteľom na obsah dovolania a tiež § 242 ods. 1 veta druhá O.s.p. skúmal, či v konaní nedošlo k procesným vadám v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. Pokiaľ dovolací súd vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí odvolaciemu súdu vytkol nesprávnosti v procese dokazovania, nedostatočné odôvodnenie jeho uznesenia

a tiež nedostatočné skutkové zistenia, z dôvodov ďalej uvedených (vid' najmä 5.) dospel k záveru, že k procesným nesprávnostiam so znakmi vady v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. došlo opätovne.

1. Podľa čl. 3 bod 1 Dohovoru záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Podľa čl. 1 Haagskeho dohovoru je jeho cieľom a/ zabezpečiť okamžitý návrat detí, ktoré boli neoprávnene premiestnené do niektorého štátu alebo sú v ňom zadržované, a b/ zabezpečiť, aby opatrovnícke práva a práva styku podľa právneho poriadku jedného zmluvného štátu sa účinne dodržiavali v ostatných zmluvných štátoch.

Podľa čl. 3 Haagskeho dohovoru sa premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa považuje za neoprávnené, ak a/ je porušením opatrovníckeho práva, ktoré nadobudla osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba buď spoločne, alebo samostatne podľa právneho poriadku štátu na ktorého území malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním, a b/ v čase jeho premiestnenia alebo zadržania sa toto právo aj skutočne vykonávalo buď spoločne, alebo samostatne, alebo by sa takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu či zadržaniu. Opatrovnícke právo uvedené v písmene a/ možno nadobudnúť najmä priamo zo zákona alebo na základe rozhodnutia súdu alebo správneho orgánu, alebo na základe dohody platnej podľa právneho poriadku tohto štátu.

Podľa čl. 5 Haagskeho dohovoru „opatrovnícke právo“ znamená právo týkajúce sa osobnej starostlivosti o dieťa a najmä právo určiť miesto pobytu dieťaťa.

Podľa čl. 12 Haagskeho dohovoru ak bolo dieťa neoprávnene premiestnené alebo zadržané podľa článku 3 a v deň začatia konania pred justičným alebo správnym orgánom zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, neuplynula odo dňa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania lehota jedného roka, nariadi príslušný orgán okamžite návrat dieťaťa.

Podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru bez ohľadu na ustanovenie predchádzajúceho článku justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat dieťaťa

ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho návratom preukáže, že a/ osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá mala dieťa v osobnej starostlivosti, v čase premiestnenia alebo zadržania opatrovnícke právo skutočne nevykonáva alebo, že súhlasila, či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním, alebo b/ existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie. Justičný alebo správny orgán môže odmietnuť nariadiť návrat aj vtedy, ak zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Pri hodnotení okolností uvedených v tomto článku justičné a správne orgány vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa.

Podľa čl. 20 Haagskeho dohovoru návrat dieťaťa podľa článku 12 nemožno odmietnuť, ak by to nepripúšťali základné princípy ľudských práv a základných slobôd dožiadaného štátu.

Podľa čl. 2 ods. 11 Nariadenia pojem „neoprávnené premiestnenie alebo zadržanie“ znamená premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa, ak: a/ je porušením opatrovníckeho práva nadobudnutého rozsudkom, zo zákona alebo dohodou, ktorá má právne účinky, podľa práva členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním, b/ za predpokladu, že v čase premiestnenia alebo zadržania sa toto opatrovnícke právo aj skutočne vykonávalo, buď spoločne alebo samostatne, alebo by sa bolo takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu alebo zadržaniu. Opatrovnícke právo sa považuje za vykonávané spoločne, ak na základe rozsudku alebo zo zákona jeden nositeľ rodičovských práv a povinností nemôže rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa bez súhlasu druhého nositeľa rodičovských práv a povinností.

Podľa čl. 11 ods. 3 Nariadenia súd, ktorému sa podala žiadosť o návrat dieťaťa podľa odseku 1, koná o žiadosti urýchlene najrýchlejšími postupmi, ktoré mu poskytuje vnútroštátny právny poriadok. Bez toho, aby bola dotknutá prvá veta tohto odseku, súd vydá rozsudok najneskôr do šiestich týždňov od podania žiadosti, ak tomu nebránia výnimočné okolnosti.

Podľa čl. 11 ods. 4 Nariadenia súd nemôže odmietnuť návrat dieťaťa podľa čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru, ak sa preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate.

Podľa čl. 3 Európskeho dohovoru o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a obnove starostlivosti o deti (publikovaného pod č. 366/2001 Z.z.) Ústredné orgány zmluvných štátov musia navzájom spolupracovať a podporovať spoluprácu medzi príslušnými orgánmi v ich domovských krajinách. Musia konať bez odkladu. S cieľom uľahčenia vykonávania dohovoru ústredné orgány zmluvných štátov a/ zabezpečujú zasielanie žiadosti o informácie od príslušných orgánov, ktoré sa týkajú právnych alebo skutkových údajov vedeného konania, b/ poskytujú si navzájom na žiadosť informácie o právnom poriadku svojich štátov týkajúcom sa starostlivosti o deti a o jeho zmenách, c/ priebežne sa navzájom informujú o akýchkoľvek ťažkostiach, ktoré sa môžu pri vykonávaní dohovoru vyskytnúť, a nakoľko je to len možné odstraňujú prekážky jeho vykonávania.

2. Z rodičovstva vyplývajú nielen práva, ale aj povinnosti. Rodič, ktorý neoprávnene premiestni dieťa z miesta jeho obvyklého pobytu, zasiahne nielen do práv druhého rodiča (najmä jeho práva na starostlivosť o dieťa a jeho výchovu), ale aj do práv samotného dieťaťa, najmä práva byť vychovávané obidvomi rodičmi (čl. 7 a čl. 18 Dohovoru), práva na nezasahovanie do života v rozpore s právom (čl. 16 Dohovoru), práva na to, aby nebolo nezákonne premiestnené z miesta obvyklého pobytu (čl. 11 Dohovoru) a práva nebyť zbavené svojho rodinného prostredia (čl. 20 Dohovoru).

V konaní o navrátenie dieťaťa ide o čo najrýchlejšie navrátenie dieťaťa tam, kde žilo v čase pred jeho medzinárodným únosom a kde môže byť v súlade s právom meritórne rozhodnuté o úprave pomerov k dieťaťu. Účelom konania o nariadení návratu dieťaťa neoprávnene premiestneného z miesta jeho obvyklého pobytu, je zabezpečiť, aby o deťoch rozhodovali súdy štátu ich obvyklého pobytu. Takéto konanie má zároveň pozbaviť únoscú výhod, ktoré získal neoprávnením premiestnením dieťaťa. Skutočnosť, že v cudzine únoscia nedosiahne vydanie rozhodnutia o opatrovníckych právach k dieťaťu a riskuje konanie o návrat, by mala tiež pôsobiť preventívne a nabádať rodičov, aby sa nerozhodli uniesť dieťa a uprednostnili vyriešenie sporov o opatrovníckych právach v štáte obvyklého pobytu dieťaťa. Súd v tomto konaní rozhoduje len o nariadení alebo nenariadení navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu (pod jurisdikciu tohto štátu); rozhodnutie súdu o navrátení dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu nie je rozhodnutím o opatrovníckych právach, ani rozhodnutím o navrátení dieťaťa konkrétnej osobe, resp. rozhodnutím o oddelení dieťaťa od inej konkrétnej osoby.

3. Členské štáty Európskej únie s výnimkou Dánska sa rozhodli riešiť situácie únosov detí vo vnútri únie tak, že v ich vzájomných vzťahoch sa naďalej uplatňujú Haagsky dohovor a konanie o návrat, avšak tento mechanizmus sprísnil o ďalšie povinnosti, ktoré im ukladá Nariadenie. Vzťah Nariadenia k Haagskemu dohovoru je komplementárny, v dôsledku čoho sa v rámci Európskej únie pre rovnaký okruh otázok, ktoré rieši aj Haagsky dohovor (viď 3.1.), prednostne použije Nariadenie (viď 3.2.). Obe úpravy vychádzajú zo zásady, že nikto nesmie ťažiť zo svojho protiprávneho konania; aj preto sú jednotlivé ustanovenia Haagskeho dohovoru a Nariadenia koncipované na princípe predchádzania svojpomoci, resp. ochrany detí pred negatívnymi dôsledkami realizácie svojpomoci.

3.1. I keď najlepšiemu záujmu dieťaťa zásadne zodpovedá jeho navrátenie do miesta obvyklého pobytu, Haagsky dohovor predsa len uznáva aj potrebu určitých výnimiek z tejto zásady, preto v čl. 13 písm. b/ ods. 2 a tiež v čl. 20 vymenúva prípady, v ktorých síce k medzinárodnému únosu došlo, napriek tomu ale dieťa nemožno navrátiť do miesta jeho obvyklého pobytu, lebo návrat dieťaťa by bol v rozpore s jeho záujmami.

Výnimky v zmysle čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru treba vykladať reštriktívne (už len z toho dôvodu, že vo svojej podstate idú proti hlavným cieľom Haagskeho dohovoru). Mali by sa preto využívať len v skutočne odôvodnených prípadoch. Ujma, ktorá je relevantná ako dôvod pre nenariadenia navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu, nemôže byť len bežná (teda taká, ku ktorej spravidla dochádza, keď dieťa nútene mení miesto svojho pobytu a prostredie, s ktorým sa už zžilo a cíti sa v ňom dobre), ale musí byť vážna a týkať sa podstatných okolností života dieťaťa. Podstatnou ujmom nie sú ale napríklad samotné negatívne dopady rodičovských nezhôd na dieťa. Pri rozhodovaní o návrhu na nariadenie návratu dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu treba zistené skutočnosti posudzovať vo vzťahu k dieťaťu a jeho záujmom, lebo ono je subjektom, na ktorý má byť v konaní kladený najväčší dôraz. Výnimka, ktorá spočíva v hrozbe vážnej ujmy v zmysle uvedeného článku Haagskeho dohovoru, neposkytuje súdu štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, možnosť zvažovať, kde bude dieťa spokojnejšie alebo šťastnejšie; rozhodnutie o tom je vyhradené konaniu vo veci starostlivosti o dieťa pred súdom štátu, kde malo dieťa pobyť pred únosom.

3.2. V rámci Európskej únie sa uplatňujú prísnejšie podmienky na nenariadenie návratu oproti Haagskemu dohovoru a zároveň sa posilňuje charakter konania o návrat ako

predbežného konania sui generis, ktorého účelom je dosiahnuť návrat dieťaťa pod jurisdikciu členského štátu jeho obvyklého pobytu.

V zmysle Nariadenia (ktoré sa vzťahuje na intrakomunitárne vzťahy a má prednosť aj pred vnútroštátnou úpravou), má súd členského štátu povinnosť rozhodnúť v konaní o návrat do šiestich týždňov od začatia konania. Rýchlosť konania je jedným zo zásadných faktorov, ktoré musí súd zohľadniť. Medzinárodným únosom dieťaťa je nastolený protiprávny stav, ktorého ďalšia existencia nesmie byť podporovaná. Dieťa je pri únose vytrhnuté z prostredia, v ktorom sa dovtedy nachádzalo, a prechod do iného prostredia môže byť preň aj traumatizujúci. Na druhej strane si ale deti spravidla rýchlo zvykajú na nové situácie, ľudí a prostredie. Ak sa konanie príliš predlžuje, zvyšuje sa pravdepodobnosť, že sa dieťa s novým prostredím zžije a návrat do miesta obvyklého pobytu bude pre dieťa opäť traumatizujúci. Práve preto Nariadenie stanovuje uvedenú, pomerne krátku lehotu na rozhodnutie o navrátení dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu.

Nariadenie posilňuje postavenie členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt pred neoprávneným premiestnením, a to tak, že súd tohto členského štátu môže aj napriek rozhodnutiu iného súdu o nevrátení, rozhodnúť vo veci opatrovníckych práv k dieťaťu. Ak súd rozhodne, že dieťa sa vráti, konanie o exequatur sa nevyžaduje a uznáva sa a je vykonateľné bezprostredne v štáte, do ktorého bolo dieťa neoprávnené premiestnené. Uvedený systém je založený na vysokej miere dôvery medzi súdnymi systémami členských štátov Európskej únie a aj v tom sleduje zamedzenie medzinárodných únosov detí v rámci únie.

V porovnaní s Haagskym dohovorom Nariadenie posilňuje ešte viac zásadu, podľa ktorej súd musí nariadiť okamžitý návrat dieťaťa. Pokiaľ čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru zo zásady navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu upravuje výnimku pre prípad, že by s návratom bola spojená fyzická alebo duševná ujma dieťaťa alebo inak navodená jeho neznesiteľná situácia, Nariadenie túto výnimku minimalizuje. Možnosť zohľadnenia fyzickej alebo duševnej ujmy dieťaťa zužuje v čl. 11 ods. 4 len na prípad, že orgány v členskom štáte, do ktorého sa má dieťa vrátiť, nevykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po návrate. V zmysle Nariadenia má teda súd povinnosť nariadiť návrat dieťaťa aj v prípade takej jeho ujmy spojenej s návratom, ktorá by inak odôvodňovala výnimku z uvedenej povinnosti podľa čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru.

Ak je dieťa unesené z jedného členského štátu Európskej únie do jej iného členského štátu, ustupuje kritérium „závažnej ujmy“ (čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru), pred kritériom významným z hľadiska čl. 11 ods. 4 Nariadenia. V rámci Európskej únie môže teda súd rozhodnúť, že nenariaďuje návrat medzinárodne uneseného dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu, len ak je preukázané, že v členskom štáte, do ktorého má byť dieťa navrátené, neboli prijaté potrebné opatrenia zabezpečujúce jeho ochranu po návrate. Nestačí však, že v členskom štáte miesta obvyklého pobytu sa vo všeobecnosti uplatňuje ochrana detí; vždy musí byť preukázané, že v tomto štáte boli prijaté také konkrétne opatrenia, ktoré zabezpečia ochranu daného dieťaťa po jeho návrate.

Pri vykonávaní Nariadenia a zabezpečovaní dosiahnutia jeho cieľov má osobitný význam činnosť ústredných orgánov (čl. 53 až 58 Nariadenia). Nariadenie predpokladá, že ústredné orgány oboch členských štátov Európskej únie (štátu miesta obvyklého pobytu dieťaťa a štátu, do ktorého bolo dieťa neoprávnene premiestnené) navzájom spolupracujú a poskytujú súčinnosť súdom pri plnení ich úloh. Ústredné orgány sprostredkujú kontakty medzi jednotlivými štátmi, konkrétnymi právnymi úpravami a právnymi systémami. Súd, ktorý rozhoduje o návrhu na nariadenie návratu, by mal mať na základe informácií poskytnutých ústrednými orgánmi jednoznačne preukázané, do akej situácie sa dieťa dostane v prípade nariadenia jeho návratu. Len tak môže spravidla so znalosťou veci správne rozhodnúť o (ne)nariadení návratu dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu.

4. Pri rozhodovaní o návrate dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu musí súd vychádzať zo starostlivo zisteného skutkového stavu; to znamená, že dôvody, ktoré by mohli eliminovať návrat dieťaťa do miesta bydliska v inom členskom štáte, musia byť zistené a objasnené natoľko dostatočne, aby posúdenie (ne)navrátenia dieťaťa nevychádzalo iba z dôkazov produkovaných jedným účastníkom konania, ale aby boli zistené tiež relevantné informácie orgánu štátu obvyklého pobytu dieťaťa (I. ÚS 114/08). Pri hodnotení okolností a dôkazov, ktoré sú v konaní predložené, musí súd prihliadnuť na informácie o sociálnom postavení dieťaťa v mieste jeho obvyklého pobytu. Práve zabezpečenie týchto informácií je úlohou ústredného orgánu, ktorý tak môže napomôcť k rýchlejšiemu vyriešeniu veci.

Podľa čl. 13 veta tretia Haagskeho dohovoru justičné a správne orgány pri hodnotení okolností významných pre (ne)nariadenie návratu dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán

alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Pod pojmom sociálne prostredie dieťaťa tu treba rozumieť celkové sociálne pomery dieťaťa v mieste jeho obvyklého pobytu, do ktorých sa má dieťa navrátiť, teda najmä to, ktoré osoby, inštitúcie alebo úrady a akým spôsobom budú (v prípade nariadenia návratu) zabezpečovať starostlivosť o dieťa, o jeho výchovu a výživu, resp. aké sú vzájomné vzťahy týchto osôb, ich rodiny a dieťaťa.

Pri riešení otázky, či boli prijaté primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate do štátu obvyklého pobytu (čl. 11 ods. 4 Nariadenia), treba mať na zreteli, že rozhodujúci význam nemožno priznať skutkovým zisteniam o aktuálnej situácii dieťaťa „pred návratom“ v štáte, do ktorého bolo dieťa unesené (napríklad o integrovaní a adaptovaní sa dieťaťa do rodinných alebo sociálnych pomerov nastolených únoscom), lebo určujúci význam má okolnosť, na ktorú kladie dôraz Nariadenie – zabezpečenie ochrany dieťaťa v mieste jeho obvyklého pobytu „po návrate“.

5. V danom prípade zo zápisnice o pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo pred odvolacím súdom 2. decembra 2014 (č.l. 1240 spisu) vyplýva, že „bol oboznámený podstatný obsah spisu, rozsudok súdu prvého stupňa na č.l. 872, odvolanie matky č.l. 886, rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave na č.l. 1041, posudok psychológa na č.l. 989“. Oboznámená bola tiež „správa o šetrení pomerov ÚPSVaR Piešťany z 04.11.2014, správa o evidencii matky v centre proti násiliu, rozhodnutie o rozluke manželstva na č.l. 1188“. Otec (jeho právna zástupkyňa) na tomto pojednávaní pripomenul, že dieťa bolo zverené pod ochranu a dohľad úradov mesta S., ktoré budú monitorovať prístup rodičov k dieťaťu. Zopakoval tiež, že „všetko“ (byt, finančné prostriedky, letenky) bolo pripravené pre pokojný návrat dieťaťa do Talianskej republiky.

5.1. Z rozhodnutia napadnutého dovolaním vyplýva, že odvolací súd v podstatnej miere zohľadnil skutkové zistenia o situácii dieťaťa na Slovensku – vzal na zreteľ obsah správy Pracoviska klinickej psychológie v Hlohovci (č.l. 963 a 1238 spisu) a správy Úradu práce sociálnych vecí a rodiny Piešťany zo 4. novembra 2014 (č.l. 1221 spisu). Pri hodnotení týchto dôkazov (§ 132 O.s.p.) neprihliadol ale náležite na to, že ide o správy vypracované na základe jednostranných informácií poskytnutých matkou, a – na úkor objektívnosti a vyváženosti skutkových podkladov pre svoje rozhodnutie – nekonfrontoval obsah týchto správ s obsahom znaleckého posudku vypracovaného v Talianskej republike (č.l. 970 spisu), prípadne s ďalšími otcom navrhovanými dôkazmi.

5.2. Zatiaľ čo súd prvého stupňa mal k dispozícii informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré mu poskytol ústredný orgán Talianskej republiky (č.l. 756 a 793 spisu), odvolací súd, ktorému bol spis po predchádzajúcom rozhodnutí najvyššieho súdu vrátený 30. júla 2014 (viď č.l. 1168 spisu), nemal pred svojím rozhodnutím k dispozícii tomu zodpovedajúci aktuálny rovnocenný podklad.

Zo spisu vyplýva, že odvolací súd prijatie primeraných opatrení na ochranu dieťaťa po návrate do Talianskej republiky a aktuálnu situáciu o sociálnom prostredí dieťaťa v Talianskej republike neskúmal prostredníctvom ústredného orgánu. Pri riešení otázky zabezpečenia týchto opatrení vychádzal len zo skorších podkladov a z údajov uvedených v rozhodnutí súdu Talianskej republiky o rozluke manželstva. Odvolací súd nevysvetlil, na základe čoho sa v danom prípade bolo možné uspokojiť iba s výsledkami dokazovania, ktoré vykonal na odvolacom pojednávaní a prečo pri obstarávaní aktuálnych skutkových zistení, ktoré majú určujúci význam pre rozhodnutie súdu o (ne)nariadení návratu dieťaťa, nevyžiadal podkladové informácie od ústredného orgánu Talianskej republiky (čl. 53 až 58 Nariadenia a čl. 13 Haagskeho dohovoru). Samo rozhodnutie súdu o rozluke nebolo možné v tomto smere považovať za postačujúci skutkový podklad.

5.3. V preskúmvanej veci prvostupňový aj odvolací súd zhodne konštatovali, že miestom obvyklého pobytu dieťaťa bola Talianska republika, že obom rodičom patrili opatrovnícke práva a že matka porušila otcove opatrovnícke práva a dieťa 13. augusta 2012 neoprávnene premiestnila na Slovensko.

Súd prvého stupňa vzal na zreteľ, že orgány Talianskej republiky prijali celý rad opatrení (otcovi uložili opustiť spoločnú domácnosť, dieťa zverili predbežne do osobnej starostlivosti matky, upravili styk otca s dieťaťom, otcovi stanovili vyživovaciu povinnosť, matke uložili zákaz premiestniť maloletého bez súhlasu otca mimo územia Talianskej republiky, dieťaťu ustanovili opatrovníka, nariadili monitoring vykonávaný rodinným a poradenským centrom) a nariadili aj okamžité navrátenie dieťaťa do Talianskej republiky (č.l. 195 spisu). Otec pre prípad návratu dieťaťa do Talianskej republiky zabezpečil dieťaťu a matke prenájom zariadeného dvojizbového bytu, preukázal zaplatenie nájomného na šesť mesiacov vopred, dieťaťu a matke obstaral dopravu do miesta obvyklého pobytu a matka prevzala výživné pre ňu a dieťa. Na základe toho súd prvého stupňa konštatoval, že v mieste

obvyklého pobytu dieťaťa boli prijaté primerané opatrenia zabezpečujúce jeho ochranu po návrate do Talianskej republiky.

Odvolačí súd s vyššie uvedeným záverom súdu prvého stupňa nesúhlasil. Akcentoval pritom ale aj to, čo z uvedeného hľadiska nebolo významné (že dieťa sa na Slovensku integrovalo o adaptovalo na tunajšie rodinné podmienky). Tú istú otázku – či boli prijaté primerané opatrenia na ochranu dieťaťa po jeho návrate – riešil odvolací súd bez aktuálnych informácií z Talianskej republiky poskytnutých ústredným orgánom. Riadiac sa právnym názorom, ktorý dôsledne a v plnej miere nezohľadňuje sprísnenie kritérií pre nenariadenie návratu dieťaťa v zmysle čl. 11 ods. 4 Nariadenia, odvolací súd vo vzťahu k dieťaťu (ktoré jediné je tu významné) dostatočne neskúmal a nevysvetlil, v čom sú nepostačujúce tie opatrenia prijaté v Talianskej republike, ktoré za primerané označil súd prvého stupňa, prípadne ktoré vyplývajú z rozhodnutia o rozluke (najmä zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti otca, s ktorým bude spoločne bývať v byte otca s tým, že matka bude prispievať na jeho výživu a bude jej zachovaná možnosť navštevovať dieťa).

6. Predchádzajúce konštatovania nesprávností postupu a rozhodnutia odvolacieho súdu, ktoré vyplývajú zo spisu, vedú dovolací súd k záveru, že napadnuté rozhodnutie spočíva na neúplných skutkových zisteniach, je nepreskúmateľné a sčasti spočíva aj na nesprávnych právnych záveroch.

Z dôvodov vyššie uvedených dovolací súd uzatvára, že v konaní došlo k procesným vadám majúcim za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) a napadnuté uznesenie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Dovolací súd vzhľadom na to dovolaniu otca vyhovel, uznesenie odvolacieho súdu zrušil (§ 243b ods. 1 O.s.p.) a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie.

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 27. apríla 2015

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková